

Sünnetin Anlaşılmasına Katkısı Bağlamında Hasâis ve Muhtevâsı

Rukiye OĞUZAY*

“The Content of Khasâis in
the Context of Understanding
the Sunnah”

Abstract: Khasâis, which deals with the special provisions, privileges and superiorities of the Prophet, constitutes a part of the sunnah. Knowing the khasais is necessary to know the prophet correctly. On the other hand, ignoring this issue will lead to a misunderstanding of the conception of the prophet and the Sunnah, and therefore of religion. Due to this importance, it is essential to determine the content of khasais with the right methods. For, the main thing for Muslims is that the Sunnah is exemplary and binding, unless there is evidence to the contrary.

Citation: Rukiye OĞUZAY, “Sünnetin Anlaşılmasına Katkısı Bağlamında Hasâis ve Muhtevâsı” (in Turkish), *Hadis Tetkikleri Dergisi (HTD)*, XXI/1, 2023, 29-47.

Keywords: Hadîth, Sunnah, Khasâis, Concept of the Prophet.

I. Giriş

Hz. Peygamber’e (s.a.v.) özel hükümler, ayrıcalıklar ve üstünlükleri konu edinen hasâis, sünnetin bir bölümünü oluşturmaktadır.¹ Hasâis kavramına giren visâl orucu, dörtten fazla kadınla aynı anda evli olmak gibi bazı konular, sünnetin örnek teşkil etmeyen istisnalarını ifade etmektedir. Hz. Peygamber’e has bu tür hükümlerin yanı sıra üstün özelliklerinin bilinmesi, onu (s.a.v.) doğru tanımak için gereklilik arz etmektedir.

Hasâis kavramı, Allah Resûlü’nün (s.a.v.) bazı farklılıklarının bulunabileceğini ifade etmekle beraber bu hususların doğru yöntemlerle tespiti son derece önemlidir. Zira Müslümanlar için asıl olan sünnetin örnekliğidir. Bu nedenle Kur’ân ve Sünnet çerçevesinde her bir hasâisin tespiti ve bağlayıcılık açısından değerinin doğru bir şekilde belirlenmesi son derece önemlidir.

Bunlardan anlaşıldığı üzere hasâis ile ilgili üzerinde durulması gereken bazı

* Dr. Öğr. Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Hadis, ÇANAKKALE, roguzay@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-3937-5024

Geliş: 01.06. 2023

Yayın: 30.06.2023

¹ Bu çalışma, *Hasâis ve Hadis Literatüründe Hasâis Rivâyetlerinin Muhteva ve Sened Yönünden Değerlendirilmesi* başlığı ile tarafımızdan tamamlanan (06.08.2018) doktora tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

meseleler mevcuttur. Bunlardan ilki Kur'ân ve Sünnet'te mevcut olduğu şekliyle hasâisin kabul edilmesidir. Âyet ve hadislerde ifade edildiği üzere beşer olması yönüyle diğer insanlarla, nübüvvet yönüyle önceki peygamberlerle ortak özelliklere sahip olan Allah Resûlü, hüküm, ayrıcalık ve üstünlükler bakımından birtakım hususiyetlere de sahiptir.² Bu hususiyetlerin göz ardı edilmesi peygamber tasavvurunun ve sünnetin dolayısıyla dinin eksik veya yanlış anlaşılmasına sebep olacak niteliktedir. Sözelimi, vefatından sonra eşlerinin başka erkeklerle evlenmesinin yasak olması³ Hz. Peygamber ve eşlerine has bir hükmüdür.

Hasâis ile ilgili tartışmalardan biri de yukarıdaki örnekte olduğu üzere, hasâis konularının güncelliğini yitirdiği dolayısıyla bu alanla ilgilenmenin anlamsız ve hatta gereksiz olduğu iddiasıdır. Hatta hasâis ile ilgili farazî tartışmalar nedeniyle bu alanla ilgilenmenin abesle iştigal olduğu gibi menfi değerlendirmeler yapılmıştır. Bununla birlikte yukarıda bahsedilen öneminden dolayı hasâis ile ilgilenmenin caiz olmaktan öte gerekli olduğu âlimlerin çoğu tarafından vurgulanmaktadır.⁴ Bu nedenle, Hz. Peygamber'e özel hüküm, ayrıcalık ve üstünlükleri Allah Teâlâ'nın ona (s.a.v.) bahsettiği hususiyetler olarak kabul etmek sünnetin doğru anlaşılmasında son derece önemlidir.

Hasâisin büyük bir kısmı Hz. Peygamber'in fiilleri ile ilgilidir. Fıkıh âlimlerine göre, Hz. Peygamber'in herhangi bir uygulaması, aksi durumu gerektiren bir başka karine bulunmadıkça ibâhaya işaret etmektedir.⁵ Örneğin visâl orucu Hz. Peygamber'in sözlü yasağı nedeniyle mübah olmaktan çıkmış ve hasâis konusu olmuştur. Bununla birlikte ashâbdan bazılarının visâl orucu tutmaya devam etmesi gibi karinelerle visâl orucunun mübah, haram veya mekruh olduğu konusunda ihtilâf bulunmaktadır.⁶

² Rukiye Oğuzay, *Hasâis ve Hadis Literatüründe Hasâis Rivâyetlerinin Muhteva ve Sened Yönünden Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış doktora tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi SBE, 2018, s. 19-86.

³ el-Ahzâb (33), 53.

⁴ Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref en-Nevevî, *Ravzatü't-tâlibîn*, Beyrut 2002, s. 1168; Ebû Hafs Ömer b. Ali el-Ensârî İbnü'l-Mülâkkın, *Gâyetü's-sûl fi hasâisi'r-Rasûl* (nşr. Abdullah Bahrüdîndin Abdullah), Beyrut 1422/2001, s. 68; Kutbu'd-Din Muhammed b. Muhammed el-Haydırî eş-Şâfi, *el-Lafzü'l-mükerrrem bi hasâisi'n-Nebî* (thk. Mustafa Sumeyde), Beyrut 1417/1997, s. 16.

⁵ Ebû İshâk İbrahim b. Mûsâ eş-Şâtübî, *el-Muvâfakât İslâmî İlimler Metodolojisi* (çev. Mehmed Erdoğan), I-IV, İstanbul 1999, IV, 55.

⁶ Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref en-Nevevî, *Sahîhu Müslim bi-şerhi'n-Nevevî/el-Minhâc Şerhu Sahîhi Müslim b. el-Haccâc* (thk. Halil Me'mun Şiha), I-XVIII, Beyrut 1431/2010, VII-VIII, 212-214; Ebû Abdullah Şemsüddin Muhammed İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zadü'l-meâd fi hedyi hayri'l-ibâd* (thk. Şuayb el-Arnaût-Abdülkâdir Arnaût), I-VI, Beyrut 1998, II, 33-36; Ebû Muhammed Bedrüdîndin Mahmûd b. Ahmed el-Aynî, *Umdetü'l-kârî şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, I-XXV, Beyrut 2009, XI, 101-102, 106.

Hasâis ile ilgili üzerinde durulacak temel konulardan biri de hasâisin bağlayıcılığı meselesidir. En basit anlamıyla hasâisin sadece Hz. Peygamber’i bağladığı ümmeti ilgilendirmediği düşünülmemelidir. Hasâis konularından her birinin bağlayıcılık açısından ayrı ayrı ele alınması gerekir. Örneğin aynı anda dörtten fazla kadınla evli olmasının Hz. Peygamber’e has olması, bu uygulamanın Müslümanlara yasak olduğu manasında bağlayıcıdır. Zekât almanın Hz. Peygamber’e ve ailesine has yasak olması ise diğer Müslümanlar için bunun mübah olduğuna işaret eder. Hz. Peygamber için farz olduğu iddia edilen teheccüd namazı ise Müslümanlara mübah kılınmıştır. Bu örneklerde görüldüğü gibi bağlayıcılık ve uygulanabilirlik açısından her bir hasâis bir anlam ifade etmektedir. Önemli olan Kur’ân ve Sünnet çerçevesinde bu durumun doğru bir şekilde tespit edilmesidir.

II. Hasâis Muhtevâsının Belirlenmesinde Yöntem

Üzerinde durulması gereken temel konulardan biri hasâisin doğru bir şekilde tespit edilmesidir. Kur’ân ve Sünnet merkezli bir değerlendirme ile her bir hususiyet iddiasının dikkatle ele alınması gerekmektedir. Âyet ve hadisler hasâisin tespitinde belirleyicidir. Nitekim Hz. Peygamber’e has bir takım hüküm, ayrıcalık ve üstünlükler âyet ve hadislerde açıkça yer almaktadır.

Burada ifade etmek gerekir ki hasâisin tespitinde hadis kaynakları belirleyici bir etkiye sahiptir. Kütüb-i sittede doğrudan hasâis olduğu ifade edilen rivâyetler mevcuttur. Sahih rivâyetlerde Hz. Peygamber’in “Bana benden önce kimseye verilmeyen beş şey verildi.” şeklindeki ifadeleri bunun en açık örneklerindedir. Bir diğer örnek olan visâl orucunda ise Hz. Peygamber bu ibadeti ashâbına yasaklarken açıkça “Ben sizin gibi değilim.” şeklinde uyarmaktadır. Örneklerde görüldüğü üzere hususiyetleri bizzat Hz. Peygamber tarafından ifade edilen hasâisler vardır. Hasâisin doğru tespitinde bu rivâyetler büyük bir öneme sahiptir. Çünkü sahih rivâyetlerde bizzat Hz. Peygamber’in ifadesiyle kendine has durumlar belirtilmiştir. Hz. Peygamber tarafından bizzat belirtilmediği halde âlimler tarafından hususiyetine vurgu yapılan bazı rivâyetler de hasâisin tespitinde önemli bir yere sahiptir. Bu rivâyetlerde yer alan konular Kur’ân ve Sünnet merkezli bir bakış açısı ile âlimler tarafından hasâis olarak değerlendirilmiştir.

Fukahânın hasâise dair değerlendirmeleri bu tespitlerin sağlıklı bir şekilde yapılmasına katkı sağlayacaktır. Bilhassa Hz. Peygamber’e has farz, haram ve mübah şeklinde hüküm ifade eden örnekler fukahânın üzerinde durduğu ve Hz. Peygamber’e ait hususiyetleri ele aldığı konular olmuştur. Bu bakımdan hasâisin tespitine dair fıkıhçıların ortaya koyduğu ilke ve metotlar da konunun anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

Bunlara ek olarak hasâisin doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için siyer, kelâm ve tasavvuf gibi ilimlerin yanı sıra hasâis ile yakın ilgisi bulunan şemâil, delâil ve fezâil gibi kavramların dikkatli bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Ör-

neğın kelâm ilminde Hz. Peygamber'in üstünlükleri bağlamında ele alınan konulardan biri olan "hâtemü'n-nebiyyîn/son peygamber olması" kendisinden sonra peygamberin gelmeyeceğini, onunla (s.a.v.) nübüvvetin tamamlandığını ifade eden bir hasâistir.⁷

Bunlara ek olarak hasâisin doğru tespitinde müstakil hasâis literatürü göz ardı edilemez. Nitekim İslâm tarihinde hasâise dair müstakil hacimli eserler kaleme alınmıştır. Ancak ifade etmek gerekir ki bu eserler ilgili tüm iddiaları ve tartışmaları ihtiva ettiklerinden dikkatle ele alınmalı ve zikri geçen her bahsin hasâis olduğu zannına varılmamalıdır. Zira bu müellifler hasâis muhteva ve tartışmalarının tamamını derleme gayesiyle zayıf rivâyetleri hatta hasâisten kabul edilemeyecek olan konuları eserlerine almışlardır. Süyûtî'nin "hasâis olduğu iddia edilen bütün konuları bir araya getirme" gayesiyle kaleme aldığı eserinde olduğu gibi bu kaynaklarda hasâis muhtevasını, hasâis olduğu iddia edilen konuları ve ilgili tartışmaları en kapsamlı şekilde görmek mümkündür.⁸ Süyûtî yirmi yıllık bir çalışmanın sonucunda Hz. Peygamber'in bin kadar hususiyetini bir kitapta toplamıştır.⁹

Müstakil hasâis eserlerinde tespit yöntemiyle ilgili bilgiler de yer almaktadır. Örneğin bir konunun hasâis olduğu ancak delille sabit olacağı gibi bu hasâisin Hz. Peygamber ve müminler için hükmünün ne olduğu da ancak delille belirlenmelidir. Hz. Peygamber'in bir şeyden sakınıp, başka bir şeyi tercih etmesi, terk ettiği şeyin kendisi hakkında haram olduğu anlamına gelmez. Yani bir hükmün Hz. Peygamber'e has olması ancak sarîh bir delille mümkün olabilir.¹⁰

Sonuç olarak ifade etmek gerekir ki, hasâisin tespitinde Kur'an ve Sünnet merkezli bir değerlendirme zaruridir. Öncelikle hasâise dair nasların sübût ve delâletine dikkat etmek gerekir. Âyette Hz. Peygamber için yer alan "Sana has"¹¹ ifadesiyle sübut ve delâlet açısından katıyet açıkça görülmektedir. Hadislerde ise "Ben sizin gibi değilim"¹² örneğinde olduğu gibi sübutu açısından sahih bir rivâyete dayanan, delâlet açısından ise kati hususlar vardır. Bunlara ek olarak

⁷ Sa'düddin Mes'ud b. Fahriddin et-Teftâzânî, *Kelâm İlmi ve İslâm Akâidi (Şerhu'l-Akâid)* (çev. Süleyman Uludağ), İstanbul 1999, s. 293-304; Bekir Topaloğlu - İlyas Çelebi, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 2010, s. 119.

⁸ Ebu'l-Fazl Celâlüddin es-Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ ev Kifâyetü't-tâlibi'l-lebib fi hasâisi'l-habib* (thk. Muhammed Halil Herras), I-III, y.y ts., I, 8.

⁹ Hacı Halife Mustafa b. Abdullah Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-zunun an esâmi'l-kütüb ve'l-fünûn* (thk. Şerafettin Yaltkaya-Kilisli Rifat Bilge), I-II, Ankara 1360/1941, I,705; Muhammed el-Muntasır el-Kettânî, *Hadis Literatürü er-Risâletü'l-Mustatrafe li-beyâni Meşhûri Kutubi's-Sünneti'l-Müşerrefe* (çev. Yusuf Özbek), İstanbul 1994, s. 412.

¹⁰ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 79, 130.

¹¹ el-İsrâ (17), 79.

¹² Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâ'il Buhârî, *el-Câmi'u's-sahih* (nşr. Muhammed Züheyr en-Nâsır), I-IX, Beyrut 1422/2001, "Savm", 20.

âyet ve hadislerde hususiyeti açıkça ifade edilmediği halde hasâisten olan konuların tespiti için Kur'ân ve Sünnet merkezli bir değerlendirmeye ihtiyaç vardır. Sahâbenin ve âlimlerin bu konulardaki yaklaşımları oldukça önem arz etmektedir.

III. Hadis, Sünnet ve Hasâis

Kelime ve terim anlamları bazı farklılıklar arz etmekle birlikte, sünnet ve hadis, muhaddisler tarafından genelde aynı anlamda kullanılmıştır. Bu manada hadis ve sünnet, Hz. Peygamber'e izafe edilen söz, fiil, takrir ve sıfatlardır.¹³ Nitekim el-A'zamî de Hz. Peygamber'e izafe edilen söz, fiil, takrir gibi her şeyin sünnet olarak değerlendirildiğini ve hadis ile eş anlamlı kullanıldığını ifade etmektedir.¹⁴ Bununla birlikte ikisinin farklı şekillerde tanımlandığı da görülmektedir. Söz gelimi Tehânevî'ye göre, sünnet, Hz. Peygamber'den sâdir olan söz, fiil ve onaylar; hadis Hz. Peygamber'den sadır olan sözlerdir.¹⁵

Sünnet, sözlükte iyi veya kötü olsun her türlü yol, gidişat, hayat hikâyesi anlamlarına gelmektedir.¹⁶ Hadis âlimlerinin çoğu sünneti, Hz. Peygamber'in sözleri, fiilleri, takrirleri, bütün sıfatları, peygamberliğinden önceki ve sonraki haberleri şeklinde tanımlamışlardır.¹⁷

Farklı ilimlerin bakış açısına göre sünnet kavramı farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Muhaddisler, sünneti, "Hz. Peygamber'e nispet edilenlerin nakli" olarak tanımlarken, Fıkıh usulü âlimleri Kur'ân ile birlikte şer'î delil olarak, fıkıh âlimleri ise farz veya vacip kadar kuvvetli olmayan ancak dinen yapılması istenen fiiller şeklinde şer'î hüküm olarak tanımlamaktadır.¹⁸ Nitekim sünnetin ilim dallarına göre farklılığına işaret eden İbn Manzûr, bilhassa onun şer'î delil olmasından bahsetmekle birlikte Hz. Peygamber'den sadır olan her şeyin şer'î hüküm manasında sünnet olmayabileceğine dikkat çekmektedir.¹⁹ İbn Manzûr'un bu ifadesi bilhassa, çalışmanın konusunu teşkil eden hasâis muhteviyatının anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Ancak burada verilen örnek Hz. Peygamber'e özel bir durum değil, Hacda Mina dönüşünde Muhasab mevkiinde dinlenme fiilinin şer'î hüküm olarak sünnet olmamasıdır.

¹³ Subhî es-Salih, *Hadis İlimleri ve Hadis İstilahları* (çev. Yaşar Kandemir), Ankara 1986, s. 1.

¹⁴ Muhammed Ziyâürrahmân el-A'zamî, *Mu'cemü mustalahâti'l-hadis ve letâifi'l-isnad*, Riyad 1420/1999, s. 183.

¹⁵ Muhammed Ali el-Hanefî Tehânevî, *Mevsû'atü Keşşâfu istilâhâti'l-fünûn ve'l-ulûm* (çev. Abdullah Halidi - Corc Zeynati), (ed. Refik el-Acem), (thk. Ali Duhruc), I-II, Beyrut 1996, I, 979.

¹⁶ Ebu'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, I-XV, Beyrut ts., XIII, 225; Tehânevî, *Keşşâfu istilâhâti'l-fünûn*, I, 979.

¹⁷ Muhammed Muhammed Ebû Zehv, *el-Hadis ve'l-muhaddisün ev İnayetü'l-ümmeti'l-İslâmiyye bi's-sünneti'n-Nebeviyye*, Riyad 1404/1984, s. 9-10.

¹⁸ Ebû Zehv, *el-Hadis ve'l-muhaddisün*, s. 9-10; Muhammed Accâc el-Hatîb, *es-Sünnetü kable'l-tedvin*, Beyrut 1400/1980, s. 15-16.

¹⁹ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, XIII, 225.

Hadis ise kelime olarak eskinin zıddı, yeni manasındadır. Muhaddislerin literütüründe ise kavram olarak, Hz. Peygamber'in sözleri, fiilleri ve takrirleridir. Yukarıda bahsedildiği üzere, Ehl-i Hadis de hadis ve sünnet kavramlarını aynı anlamda kullanmaktadır.²⁰ Nitekim sünnet kavramı gibi hadis de kapsamlı tanımlara göre, kelime veya söz, fiil veya takrir olsun, uyku veya uyanık halde, hareket ya da durma halinde bir sıfat olsun Hz. Peygamber'den gelen her şeydir.²¹

Sahâbe ve Tâbiüne izafe edilen söz, fiil veya takrirlerin de hadisin kapsamına dâhil edilmesi, sünnet ve hadisin muhteva açısından farklı değerlendirilmesi gibi birtakım ihtilâflara yol açmıştır. Bununla beraber hadis ve sünnet kavramlarının yukarıda bahsedildiği üzere aynı manada kullanılageldiği anlaşılmaktadır.²²

Hadis ve sünnetin daha iyi anlaşılması açısından üzerinde durulması gereken en temel konulardan biri Hz. Peygamber'in bazı söz, fiil ve takrirlerinin hususîliği meselesidir. Hz. Peygamber'in gerek bütün insanlarla gerekse bütün peygamberlerle ortak olan yönlerinin yanı sıra kendisine bahşedilen hususiyetleri de sünnetin kapsamına dâhildir. Ancak hasâisten olan sünnet, örneklik ve bağlayıcılık açısından farklılık arz etmektedir. İbn Kemâl'in sünneti tanımlarken kullandığı, "Hz. Peygamber için hususiyeti bulunmaması" şartını değerlendiren Abdülganî el-Mısri (v. 1403/1983), Hz. Peygamber'e has söz ve fiillerin dahi sünnetin kapsamına dâhil olduğunu, nübüvvetin başlangıcından vefatına kadar Hz. Peygamber'den sâdır olan bütün söz ve fiillerinin hatta yeme-içme gibi tabii davranışlarının da sünnetin dışında düşünülmemeyeceğini, onların da birer şer'î bir hükme delâlet ettiğini belirtmektedir.²³ Esasen, hadis âlimlerinin tercih ettiği görüş de bu doğrultudadır. Hz. Peygamber'in kendisine has olsun veya olmasın bütün söz, fiil ve takrirleri sünnet olarak değerlendirilir. Hz. Peygamber'e has durumları ifade etmekle birlikte sünnete dâhil

²⁰ Tehânevî, *Keşşâfu ıstılâhâtî'l-fünûn*, I, 627; ayrıca bkz. İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, VII, 25.

²¹ Muhammed Abdürraûf el-Münâvî, *el-Yevâkit ve'd-dürer şerhu şerhi Nuhbeti'l-fiker* (thk. Ebû Abdullah Rabi' b. Muhammed es-Suudi), I-II, Riyad ts., I, 110; el-A'zamî, *Mu'cemü mustalahâtî'l-hadis*, s. 131.

²² Ebu'l-Hasenât Muhammed Abdülhay Leknevî el-Hindî, *Zaferu'l-emânî bi-şerhi Muhtasari's-Seyyidi's-Şerif el-Cürçânî fi mustalahi'l-hadis* (thk. Abdülfettah b. Ebû Gudd), Beyrut 1416, s. 24; Muhammed b. Muhammed Ebû Şehbe, *el-Vasîf fi ulûm ve mustalahi'l-hadis*, Cidde ts., s. 15-16. İbnü's-Salâh, hadis çeşitlerinden merfu' kavramıyla ilgili "sadece Hz. Peygamber'e izafe edilenler" tanımını kullanmıştır. Ayrıca el-Hafız Ebû Bekir b. Sâbit'in ise "sahabenin Hz. Peygamber'in sözü ve fiili hakkında haber verdikleri" tanımını nakletmektedir. Ebû Amr Osman b. Salâhiddin eş-Şehrezûri İbnü's-Salâh, *Ulûmu'l-hadis* (thk. İsmail Zermân), Beyrut 1428/2007, s. 32. Süyûtî hadis tanımını "Hz. Peygamber'e izafe edilen söz, fiil, takrir veya benzer şeyler" şeklinde yapmaktadır. Ebu'l-Fazl Abdurrahmân b. Ebû Bekir Süyûtî, *Elfiyyetü's-Süyûtî fi ilmi'l-hadis* (thk. Ahmed Muhammed Şâkir), y.y.: el-Mektebetü'l-İlmiyye, ts., s. 3.

²³ Abdülganî Muhammed Abdülhâlik el-Mısri, *Hucciyetü's-sünne*, Riyad: ed-Dâru'l-Ale-miyye li'l-Kitabil'l-İslâmî 1415/1995, s. 83-84.

olan hasâis, hadis ve sünnetin doğru anlaşılması açısından üzerinde durulması gereken en temel kavramlardan biridir.

Burada son olarak ifade etmek gerekir ki Kur'ân ve Sünnet Hz. Peygamber'in beşer olması yönüyle bütün insanlarla, peygamber olması yönüyle de önceki peygamberlerle ortak özelliklere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Hz. Peygamber'in önceki peygamberlerden ve ashabından farklı bazı hususiyetleri ve üstünlükleri bulunmakla birlikte beşer üstü bir konuma sahip olmadığı bilinmelidir. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm bütün peygamberler gibi Hz. Muhammed'in de yalanlanmış olmasına²⁴ dikkat çekmektedir. Hadislerde de bütün peygamberlerin hayrı anlatması ve şerlerden sakındırması, ortak özellikleri olarak gösterilmektedir.²⁵ Hz. Peygamber'in yeme, içme, alışveriş yapma²⁶ gibi günlük ihtiyaçlarını giderme açısından ise bütün insanlarla ortak olduğu Kur'ân-ı Kerîm tarafından ortaya konulmaktadır.

IV. Hasâis Muhtevâsı

Hasâis ilk dönemlerden itibaren tefsir, hadis, fıkıh ve kelâm gibi İslâmî ilimlerin yer verdiği bir alan olmuştur. Hz. Peygamber'in önceki peygamberlerden ve ümmetinden farklı üstünlüklerini, özelliklerini ve çeşitli imtiyazlarını bildiren âyet ve hadisler ele alınırken hasâis konusunun işlendiği görülmektedir.²⁷ Ayrıca âyet ve hadislerde açıkça belirtilmediği halde icmâ ile hasâis olduğu bilinen hususlar da vardır. Bütün bu hasâisin bilinmesi sünnetin dolayısıyla dinin doğru anlaşılması açısından gereklilik arz ettiğinden İslâm âlimleri bu konu üzerine eğilmişlerdir. Tefsir, hadis ve fıkıh alanlarında ilgili bahislerde ele alınan hasâis konuları zaman içerisinde İslâmî eserlerde daha geniş yer tutmaya başlamıştır. Nitekim ilerleyen asırlarda müstakil hasâis eserleri telif edilmiştir. Hasâis kavram ve muhteva olarak mu'cizât, delâil ve fezâil ile ilişkili olduğundan hasâis eserlerinde bu konuların yer aldığı da görülmektedir.

Bu makalede hasâis muhtevâsını mümkün olduğunca geniş bir şekilde ortaya koymak amacıyla müstakil hasâis eserleri üzerinden konuların tespiti amaçlanmıştır. Zira sonraki dönemlerde kaleme alınan bu eserler ilgili âyet ve hadisleri merkeze alarak bu alandaki birikimin derlendiği ve değerlendirildiği çalışmalardır. Hasâis eserlerinin hasâis muhtevâsını Hz. Peygamber'e has farzlar, haramlar, mübahlar ve faziletler şeklinde tasnif ettikleri görülmektedir. Burada da ana hatlarıyla bu başlıklar altında sunulacaktır.

²⁴ Fâtır (35), 4.

²⁵ Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc Müslim, *es-Sahîh* (thk. M. Fuad Abdulbaki), Beyrut: Dâru l-hyâi't-Türasi'l-Arabî, ts, "İmâre", 46.

²⁶ el-Furkân (25), 20.

²⁷ Muhammed b. İdris eş-Şâfiî, *Ahkâmü'l-Kur'ân* (drl. Ebû Bekir Ahmed Beyhâkî), (thk. Şeyh Abdülganî Abdülhâlik), Beyrut: Dâru l-hyâi'l-ulûm, 1410/1990, s. 182; Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân* (thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî), I-XXIV, Beyrut: Müessesetü'r-Risale, 1427/2006, XVII, 185-188.

A. Hz. Peygamber'e Has Farzlar

Duhâ namazı, vitir namazı ve kurban kesmek Hz. Peygamber'e özel farzlar olarak değerlendirilmektedir. Ancak burada konu ile ilgili rivâyetin sened açısından tenkid edildiği görülmektedir. Âyette geçen teheccüd namazının farz olup olmadığı konusunda ise tartışma vardır. Bu başlık altında ele alınan bir diğer hususiyet Allah Resûlü'nün misvak kullanmasıdır.²⁸ Ayrıca Süyûtî, bu beş konuya sabah namazının sünnetini kılmasını da eklemiştir.²⁹

Şâfiî âlimlerine göre "İş hakkında onlara danış."³⁰ âyeti vücûbiyet ifade etmektedir.³¹ Hz. Peygamber'e has farz olarak değerlendirilen bir diğer konu sayıları çok olsa bile düşmanla karşılaştığında sebat göstermesidir.³² Diğer bir konu, âyette³³ bildirildiği üzere, Hz. Peygamber insanlardan gelecek tehlikelere karşı korunduğu için, münker gördüğünü değiştirmesinin farz olup olmadığı tartışmasıdır. Bu konuda Nevevî, "Bu hasâisten değildir, bilakis her mükellefin münker gördüğünü değiştirmesi gereklidir." muhtemel itirazına, insanlardan korunmuş olmanın Hz. Peygamber'e has bir özellik olduğu cevabını vermektedir.³⁴

Borcuna yetecek kadar mal bırakmadan vefat eden Müslümanların borcunun Hz. Peygamber tarafından ödenmesi farz başlığı altındaki hasâistendir.³⁵ Hz. Peygamber'in beğendiği bir durumla karşılaştığında "Lebbeyk! Hayat, sadece ahiret hayatıdır" demesi de kendine has farzlardan biri olarak zikredilmektedir. Bir diğeri de nâfile bir ibadete başladığında onu sürekli yapmasıdır.³⁶ Ayrıca Hz. Peygamber'in bir şeye en güzel şekilde karşılık vermesi, insanların tamamının yüklendiği ilmi tek başına yüklenmesi, yetmiş defa istiğfar etmesi, vahy gelirken dünyadan bağının kopması gibi hususlar bu başlık altında zikredilmektedir.³⁷ Nikâhla ilgili tek farz ise Hz. Peygamber'in, dünya nimetleri veya

²⁸ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 75-99; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 22-39.

²⁹ Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 253-256.

³⁰ *Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, (haz. Hayrettin Karaman v.dğr.), Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 2007, Âl-i İmrân, 3, 159.

³¹ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 100-101; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 39-41; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 256-258.

³² İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 101-102; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 46-48; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 258.

³³ el-Mâide (5), 67.

³⁴ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 102-103; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 41-46; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 258.

³⁵ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 103-105; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 48-53; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 258-259.

³⁶ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 106-107; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 53-56; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 263.

³⁷ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 107-108; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 56-62; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 263, 264.

Resûlüllah ile ahiret hayatı arasında tercih yapmaları konusunda eşlerini serbest bırakmasının (tahyîr) emredilmesidir.³⁸

B. Hz. Peygamber'e Has Haramlar

Hz. Peygamber'e has haramlar başlığında özellikle zekâtın yasaklanmasına dikkat çekilmektedir. Hz. Peygamber'in akrabaları da bu hükmün kapsamına alınmıştır. İnsanların kazançlarının kiri sayılan zekât yerine izzet ve şerefle kazanılan ganimet Hz. Peygamber ve ailesi için helâl kılınmıştır. Ulema, bu hükmün diğer peygamberler için de geçerli olup olmadığı hakkında ihtilâf etmiştir.³⁹ Bu başlık altındaki bazı hasâis konuları ise Hz. Peygamber'in yemesiyle ilgilidir. Hz. Peygamber, kokusu rahatsız edici olan bitkileri yemezdi. Bunun kendisine gelen meleklerle eziyet etmemek için haram kılındığı veya haram olmadığı halde Hz. Peygamber'in hassasiyetinden dolayı yemediği şeklinde iki görüşe dikkat çekilmektedir. Hz. Peygamber, dayanarak yemek yemezdi. Ancak dayanarak yemek yemenin kendisi ve ümmeti hakkında haram ya da mekruh olduğu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır.⁴⁰

“*Sen bundan önce ne bir yazı okur ne de elinle onu yazardın*”⁴¹ ile “*Biz ona (Peygamber'e) şiir öğretmedik. Zaten ona yaraşmazdı da*”⁴² âyetlerine dayanılarak yazı ve şiirin de Hz. Peygamber için haram olduğu ifade edilmektedir. Hz. Peygamber'e özel diğer bir haram, savaş kıyafetlerini düşmanla karşılaşmadan çıkarmaktır. Başka bir başlıkta “*Sakin onlardan bazı sınıflara verdiğimiz dünya malına göz dikme*”⁴³ mealindeki âyet delil getirilmiştir. Bu âyete istinaden insanlara verilen nimetlerde gözünün kalması yasaklanmıştır.⁴⁴

Haramlardan biri de bir bakış tarzını ifade eden 'hâinetü'l-a'yün' dir. Bu ifade ile neyin kastedildiği konusunda ihtilâf edilmiştir. Yasak olanın göz ile ima etmesi veya görünenin aksine bir ima ile darb veya katle izin vermesi olduğu gibi anlamlar verilmiştir.⁴⁵ Şâfiî âlimleri, borçlu ölen Müslümanın cenaze

³⁸ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 109-124; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 64-91; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 259-263.

³⁹ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 125-126; eHaydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 91-95; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 265-267.

⁴⁰ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 128-129; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 95-101; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 268-270. (Hz. Peygamber'in bir şeyi terketmesi her zaman mekruh veya haram olması anlamında değildir. Kokusu kötü olan yiyecekleri yemeyi terketmesi örneğinde olduğu gibi başkasının hakkı sebebiyle mübah işlemekten vazgeçebilir. Şâtıbî, *el-Muvâfakât*, IV, 57.)

⁴¹ el-Ankebût (29), 48.

⁴² Yâsîn (36), 69.

⁴³ el-Hicr (15), 88.

⁴⁴ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 125-141; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 91-117; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 265-275.

⁴⁵ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 141-143; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 118-121; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 279-280.

namazının kılınmasının Hz. Peygamber için haram olup olmadığı konusunda ihtilâf etmişlerdir.⁴⁶ Âyetteki ifadeye⁴⁷ istinaden karşılık bekleyerek iyilik yapması haramdır.⁴⁸ Haramlar konusuna ilave olarak İbn Sebû tarafından zikredilen, tekbir sesi duyulan yere savaş baskınının yapılması zikredilebilir. Ayrıca, Kudâî müşriklerden yardım istemenin de hasâisin haramlar kısmında olduğunu ifade etmektedir.⁴⁹

Nikâhla ilgili olan haramlarda nikâhını istemeyen kadını yanında tutması, Ehl-i Kitab'tan hür kadını nikâhlanması konuları vardır.⁵⁰ Ancak Ehl-i Kitab'tan evlenmesi konusunda Şâfiî âlimlerinden Ebû İshâk el-Mervezî (v. 476) farklı düşünmektedir. Ona göre, ümmeti hakkında haram olmayan Hz. Peygamber hakkında da haram değildir. Çünkü Hz. Peygamber'in nikâh hakkındaki hükümleri ümmetinden daha geniştir, bu nedenle onlar için helâl olan hükmün kendisi hakkında da helâl olması gerekmektedir.⁵¹ Müslüman bir cariye edinmesi⁵² ve Ehl-i Kitab'tan bir cariyeyi esir almasının haramlığı konusunda ihtilâf vardır.⁵³

C. Hz. Peygamber'e Has Mübahlar

Hz. Peygamber'e has mübahlar başlığı altında en çok üzerinde durulan konulardan birisi visâl orucudur. Ancak ümmet hakkında mübah olup olmadığı konusunda ihtilâf vardır.⁵⁴ Süyûtî mübahlar konusuna, Hz. Peygamber'in ikindi namazından sonra iki rekât nâfile namaz kılmasıyla başlamıştır.⁵⁵ Bu konu İbnü'l-Mülakkın ve el-Haydırî'nin eserlerinde ise faziletler bölümünde ele alınmıştır.

Ganimet taksim edilmeden önce başkomutan sıfatıyla kendi payı olarak istediğini seçmesi, ganimetin devlete kalan beşte birlik payının (humus) beşte birine sahip olması ganimet ile ilgili mübahlardandır.⁵⁶ Mekk'e'ye ihramsız gir-

⁴⁶ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 143-144; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 121-123; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 275.

⁴⁷ el-Müddessir (74), 6.

⁴⁸ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 145; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 125-128; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 274-275.

⁴⁹ Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 281.

⁵⁰ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 146-150; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 128-135; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 276-277.

⁵¹ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 149; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 133.

⁵² İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 150-151; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 135-136; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 278-279.

⁵³ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 150-153.

⁵⁴ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 156-158; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 137-141; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 284-285.

⁵⁵ Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 282-283.

⁵⁶ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 158-163; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 141-155; Süyûtî,

mesi, malının miras olarak kalmaması, şahit veya delil istemeksizin ilmiyle hüküm verebilmesi mübahlar kısmında yer verilen konulardandır.⁵⁷

Hz. Peygamber için Harem bölgesinde kısa süreliğine savaşa izin verilmiştir.⁵⁸ Hz. Peygamber kendisi ve çocuğu için hüküm verebilir, şahitliği kabul edilir.⁵⁹ Zira Hz. Peygamber, asla haksız bir durum için şahitlik yapmaz.⁶⁰ Diğer hüküm verenlerin hilafına, bir kimsenin kalbinde Hz. Peygamber'in verdiği hükümden dolayı bir sıkıntı olursa küfre düşmüş olur. Bu hasâis için "Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiği hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar"⁶¹ mealindeki âyeti delil getirirler.⁶² Sahih rivâyetlerde geçtiği gibi, ümmetinin kendisine olan muhabbet ve bağlılığının en yüksek düzeyde olması mübahtır.⁶³

Gözü uyuyup, kalbi uyumadığı için uykunun abdestini bozmadığı bilinir. Karısına dokunmanın abdesti bozmaması konusunda Şâfiî uleması arasında iki farklı görüş bulunmaktadır. Nevevî, görüşünün abdesti bozduğu yönünde olduğunu ifade eder. Ancak hasâis müelliflerinin dikkat çektiği üzere, sahîh senedlerle gelen rivâyetlerde, Hz. Peygamber'in eşlerine dokunduktan sonra abdest almadığı görülmektedir.⁶⁴ Oruçlu iken eşlerini öpmesi de mübahtır.⁶⁵

Hz. Peygamber, yemin esnasında unutsa bile, sonrasında yemine istisna getirme hakkı vardır.⁶⁶ Yemeğe davetsiz gelme hakkı vardır, ancak başkasını bundan menetmiştir.⁶⁷ Fakat Beyhakî bu yasağı kabul etmez. Ona göre bu durum

el-Hasâisü'l-kübrâ, III, 287-288.

⁵⁷ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 164-172; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 155-172; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 290-291, 312 (Süyûtî malının miras olarak kalmaması konusuna faziletler bölümünde yer vermiştir.)

⁵⁸ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 165-166; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 159 (Mekke'de savaşa izin verilmesi ayrı başlıkta incelenmemiş, Mekke'ye ihramsız girme konusunda yer verilmiştir.); Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 290-291.

⁵⁹ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 172-174; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 173-175; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 291.

⁶⁰ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 175-178; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 281 (Süyûtî, bu hususa mübahlar konusunda değil haramlar kısmında yer vermiştir.)

⁶¹ en-Nisâ (4), 65.

⁶² Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 175.

⁶³ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 176-177.

⁶⁴ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 177-187; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 183-198; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 290-296.

⁶⁵ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 198-199; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 292, 309 (Süyûtî, ayrı bir kısımda Mariye'nin Hz. Peygamber'e haram olmadığı, yemin kefareti gerekeceği, ancak ümmeti için böyle bir durumda yemin kefareti gerektiği açıklamasını yapmaktadır.)

⁶⁶ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 199; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 286.

⁶⁷ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 199-200; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 311.

ümme için de mübahdır, yasak sabit değildir.⁶⁸ Hz. Peygamber'e ihramlı iken koku yasak değildir.⁶⁹ "Allah, (gerektiğinde) yeminlerinizi bozmanızı size meşru kılmıştır"⁷⁰ mealindeki âyete göre Hz. Peygamber'in yemin kefareti ödeyip ödemediğinde ihtilâf vardır. Bu nedenle bu emirden muaf tutulmanın hasâis olup olmadığı müellifler tarafından tartışılmıştır. Hz. Peygamber'in cenaze namazının cemaat halinde değil tek kılınması da mübahlar bağlamında değerlendirilmiştir.⁷¹ Gıyâbi cenaze namazı kılması,⁷² haccın üzerine umreyi idhal etmesi hasâisin mübahlar kısmında tartışılan diğer bazı konulardır.⁷³

İbn Hacer'in naklettiğine göre, küçük kız çocuğunu namazda taşımayı hasâisten kabul edenler vardır. Oturarak imamlık yapmak hasâisten sayılan başka bir konudur. İzzüddîn b. Abdüsselâm ve bazı âlimler, Kur'ân-ı Kerim'de Allah Teâlâ ve Hz. Peygamber'in beraber tesniye (ikil) zamiri ile geçmesinin hasâisten olduğunu zikreder. Zekât kirlerden arınmak sayıldığı ve peygamberler bundan masum oldukları için, peygamberlere zekât vermek farz değildir. Hz. Peygamber için öfkeli iken hüküm vermek mekruh değildir.⁷⁴ Hz. Peygamber, ümmeti için kurban kesmiştir, ancak bir kimse başkasının izni olmaksızın onun adına kurban kesemez.⁷⁵ Burada ifade edilmelidir ki Hz. Peygamber'in bu mübahlardan çoğunu kullanmadığı bilinmektedir.⁷⁶

Hz. Peygamber'in nikâh konusundaki mübahlarının ilki aynı anda dörtten fazla kadınla evli olmasıdır. Bunun hasâis olduğu, sadece Hz. Peygamber için mübah kılındığı konusunda icmâ vardır.⁷⁷ Hibe ile gerçekleşen nikâhta, nikâhın başında veya sonunda mehir gerekli değildir.⁷⁸ Hibe lafzıyla nikâh akdinin gerçekleşmesi, velisinin izni olmaksızın bir kadınla evlenebilmesi,⁷⁹ ihramlı iken evlenmesi, eşleri arasında nöbet sistemi zorunluluğundan ve nafakalarını teminden muaf tutulması burada tartışılan başlıklar arasındadır.⁸⁰

⁶⁸ Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 311.

⁶⁹ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 200-201; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 292-293.

⁷⁰ et-Tahrîm (66), 2.

⁷¹ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 201-203.

⁷² Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 203-205; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 283.

⁷³ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 205.

⁷⁴ Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 283, 284, 286, 287, 291.

⁷⁵ Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 310-311.

⁷⁶ Nevevî, *Ravzatü't-talibin*, s. 1164-1168; İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 155; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 136.

⁷⁷ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 188-193; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 206-226; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 298-299.

⁷⁸ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 230-231; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 302-303.

⁷⁹ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 193-200, 211; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 228-229, 253-254.

⁸⁰ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 201-211; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 231-253, 255-256; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 299-300, 303-305, 307-308.

Başka bir akde gerek kalmaksızın âyet ile nikâhın gerçekleşmesi yine Hz. Peygamber'e has mübah olan hasâis içerisinde değerlendirilmektedir.⁸¹ Evlendiği esir kadına mehir olarak hürriyetini bağışlaması da hasâis bağlamında tartışılan konular arasındadır.⁸² Son olarak, Hz. Peygamber her türlü çirkin fiili işlemekten beri olduğu için, evlenme yasağı olmayan bir kadınla yalnız kalmasını ona has mübahlar arasında sıralandığına dikkat çekmek yerinde olacaktır.⁸³

D. Hz. Peygamber'e Has üstünlükler

Hasâis eserlerinde dördüncü ve son bölüm, 'faziletler' başlığı altında ele alınmaktadır. Hz. Peygamber'in vefatından sonra eşlerinin başkasıyla evlenmesinin yasak olması nikâhla ilgili olan faziletlerinden biridir.⁸⁴ Bununla birlikte vefatından önce ayrıldığı eşlerinin, ölüm veya satış dolayısıyla ayrıldığı cariye-nin başkasına haram olup olmadığı konusunda ihtilâf vardır.⁸⁵ Eşlerinin müminlerin annesi olması,⁸⁶ diğer Müslüman kadınlara üstünlüğü nikâhla ilgili faziletlerdendir.⁸⁷ Bu üstünlüklerine bağlı olarak onların sevap ve cezalarının da kat kat arttırıldığına dikkat çekilmektedir.⁸⁸

Hz. Peygamber'in bütün kadın ve erkeklerin babası olduğu iddiası karşısında, bazı Şâfiî âlimlerin "Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir."⁸⁹ âyetindeki açık ifadeye göre, bu iddianın doğru olmadığı görüşünde oldukları aktarılır. İmam Şâfiî ise Hz. Peygamber'in "Ebu'l-müminîn" olmasının soy açısından çocukları olduğu anlamında değil hürmet yönünden olduğunu ifade etmektedir.⁹⁰

Nikâhla ilgili olmayan faziletler bölümünde, Hz. Peygamber'in son peygamber olmasına vurgu yapılmaktadır. Ümmeti de ümmetlerin en hayırlısıdır ve dalâlet üzerine birleşmekten korunmuştur. Bu nedenle ümmetinin icmâsı delil kabul edilir. Getirdiği din ebedidir ve bütün önceki şeriatleri neshetmiştir. Kendisine indirilen Kur'ân mucizdir, değişme ve tahriften korunmuştur. Hz.

⁸¹ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 213; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 256; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 300-302.

⁸² İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 216-222; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 256-258; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 305.

⁸³ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 260-262; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 306.

⁸⁴ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 223-248; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 262-263; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 144-146. (Süyûtî, bu hususiyete Hz. Peygamber'in diğer peygamberlere olan üstünlüğü kısmında yer vermiştir.)

⁸⁵ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 263-265.

⁸⁶ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 248-251; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 265-270; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 315.

⁸⁷ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 251-255; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 272-276.

⁸⁸ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 276-278.

⁸⁹ el-Ahzâb (33), 40.

⁹⁰ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 271-272.

Peygamber'in vefatından sonra da onun icazı ve korunmuşluğu devam etmektedir. Hâlbuki önceki peygamberlerin mucizeleri kendi hayatları ile sınırlıdır.⁹¹ Nitekim Süyûtî, Kur'ân-ı Kerîm'in mu'ciz olması, değişme ve tahriften korunması, ezberlenmesinin kolaylaştırılması gibi özelliklerine "Hz. Peygamber'in diğer peygamberlere olan üstünlüğü" kısmında yer vermiştir.⁹²

Hz. Peygamber, düşmanlarına karşı bir aylık mesafeden korku salmakla yardım olunmuştur. Peygamberliği bütün insanlar ve cinleri kapsamaktadır. Müslümanlar için yeryüzü mescid ve toprak temizleyici kılınmıştır. Ganimet helâl görülmüştür. Ümmeti kıyamet gününde diğer ümmetler üzerine şahit olacaktır. Ashabı ümmetin en hayırlısıdır. Ümmetinin saf şeklinde dizilişleri meleklerin safları gibidir. Hz. Peygamber'in şefaah hakkı vardır, ilk şefaah eden de o (s.a.v.) olacaktır.⁹³ Hz. Peygamber kıyamet gününde toprağın üstünden açılacağı ilk kimse olacaktır. Cennet kapısını çalan ilk kimsedir. Kıyamet gününde Âdemoğlunun efendisidir. En çok tâbiisi olan peygamberdir. Bütün peygamberlerde olduğu gibi kalbi uyumaz. Önündekiler gibi arkasındakini de görebilir.⁹⁴

Bir özrü bulunmasa bile, otururken kıldığı nâfile namaz ayakta kıldığı namaz gibidir. Sadece, Hz. Peygamber'e her namazda "es-selâmü aleyke eyyühe'n-nebiyy" lafzı ile selam verilir. Bir kimsenin sesini, Hz. Peygamber'in sesinden fazla yükseltmesi caiz değıldir.⁹⁵ Kendisine sadece ismiyle seslenmek caiz değıldir.⁹⁶ Kızlarının çocukları soy bakımından Hz. Peygamber'e izafe edilir.⁹⁷ Hâkim ve idarecilerin hilafına Hz. Peygamber'in hediye alması helâldir.⁹⁸ Namaz kılan kimsenin, Hz. Peygamber seslendiğinde cevap vermesi vaciptir, namazı bozulmuş olmaz. Hz. Peygamber, başkalarının kendi ismini kullanmasını

⁹¹ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 256-258; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 284-298, 343-345 (icmânın delil olması ayrı olarak zikredilmemiştir.).

⁹² Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 127-131.

⁹³ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 258-266; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 298-324, 339, 345-346 (Ümmetinin kıyamet gününde diğer ümmetler üzerine şahitliği ve Ashabının ümmetin en hayırlısı olması konusuna bir başlık olarak yer ayrılmamıştır.)

⁹⁴ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 266-272; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 324-343, 346-349.

⁹⁵ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 272-274; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 349-357; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 323, 324, 327-328.

⁹⁶ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 274-275; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 358-359.

⁹⁷ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 279-281; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 369-370; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 330-331.

⁹⁸ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 286-287; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 377; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 291 (Süyûtî, hediye almayı mübahlar konusunda zikretmiştir).

tavsiye etmiş, ancak künyesini kullanmalarını ise yasaklamıştır. Hz. Peygamber'e "cevâmî'ül-kelim"⁹⁹ özelliği verilmiştir.¹⁰⁰

Hz. Peygamber, öğleden sonra kıldığı nâfile namazı kaçırınca bunu ikindiden sonra kılmış, ikindiden sonra kıldığı bu namaza da devam etmiştir.¹⁰¹ Hz. Peygamber'i uykuda gören, gerçekte görmüş gibidir.¹⁰² Hz. Peygamber'in adına kasıtlı yalan söylemek büyük günahdır.¹⁰³ İctihadında hata yapmaz. Vefatından sonra insanların okudukları salâtü selâm kendisine ulaştırılır.¹⁰⁴ Hz. Peygamber'e odaların arkasından seslenmek haramdır. Fiil veya söz olsun Hz. Peygamber'in önüne geçmek haramdır.¹⁰⁵ Hz. Peygamber'in duasıyla, elinin değmesiyle şifa istenir.¹⁰⁶ Kıyamet gününe kadar Hz. Peygamber'in nesebi devam edecektir.¹⁰⁷ Hz. Peygamber'e yeryüzü hazinelerinin anahtarları verilmiştir.¹⁰⁸ Hz. Peygamber hevadan konuşmaz, konuştuğu vahiydir.¹⁰⁹ Hz. Peygamber'in rüyası vahiydir.¹¹⁰ Ecrinin artması için sıkıntısı, acısı arttırılmıştır. Namazın son oturuşunda ona salâtü selâm okumak vaciptir. Bedir günü melekler onun (s.a.v.) safında savaşmıştır. Parmaklarının arasından temiz su fışkırmıştır. İsrâ gecesinde peygamberlere namaz kıldırılmıştır. Allah Teâla, ismiyle değil risalet ve nübüvvetiyle hitap etmiştir. Uyarıldığı âyetler azardan önce af ile başlamıştır. Ümmetinin üzerindeki ağırlıklar kaldırılmıştır. Allah Teâla onun (s.a.v.) ismini kendi ismiyle beraber zikrederek şereflendirmiştir. Her peygamber cedeli kendisi yaptığı halde Allah Teâlâ, Hz. Peygamber'in cedel yükünü üzerinden almıştır. Hz. Peygamber'e buğzedenin soyu ve bereketi kesik olandır. İman, Hz. Peygamber'in sevgisiyle tamamlanır. Ayrıca rivâyetlerde yer alan çeşitli mucizeler de bu üstünlükler arasında değerlendirilmiştir.¹¹¹

⁹⁹ Hz. Peygamber'in veciz sözlerini ve kendisinin veciz konuşma özelliğini ifade eden bir tabir. M. Yaşar Kandemir, "Cevâmî'ül-kelim", *DİA*, İstanbul 1993, VII, 440.

¹⁰⁰ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 278-279, 281-286, 287-288; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 366-369, 371-377, 377-378, 394.

¹⁰¹ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 288-290; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 379-383; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 282-283 (Süyûtî ikindiden sonra iki rekat namaz kılmayı mübahlar konusunda zikretmiştir).

¹⁰² İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 290-293; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 383-384, 385-391; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 337-338, 339-340.

¹⁰³ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 294-295; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 392-394; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 326.

¹⁰⁴ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 293-294, 295-298; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 391-392, 397-398, 404, 405.

¹⁰⁵ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 357-360; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 327-328.

¹⁰⁶ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 361-366.

¹⁰⁷ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 370-371; Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 332-333.

¹⁰⁸ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 378-379.

¹⁰⁹ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 394-397.

¹¹⁰ Süyûtî, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 338.

¹¹¹ Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrerem*, s. 398-478.

Hız. Peygamber'i, ehl-i beytini ve ashabını sevmek farzdır. Hız. Peygamber'in kızları ile evli olanlar, onlarla evli iken başka evlilik yapamazlar.¹¹² Bir amelin "nâfile" sayılması, sadece Hız. Peygamber için mümkün olabilir. Bütün günahları bağışlandığından yaptığı ameller günahların bağışlanması için değil derecesinin artması içindir. Hız. Peygamber hutbe okurken konuşan kişinin cuma namazı bozulur. İzni olmaksızın Hız. Peygamber'in meclisinden çıkılması caiz değildir.¹¹³ Yüzüğünün kaşında yazan ibareyi bir başkasının kendi yüzüğünde kullanması yasaktır. Korku namazını tek imamla kılmak Hız. Peygamber için geçerli bir hükümdür. Hız. Peygamber, küçük veya büyük bütün günahlardan korunmuştur. Mekruh bir işi yapmaktan uzaktır.¹¹⁴

Süyûti, Hız. Peygamber'e salâtü selâm okumanın fazileti konusuna uzun bir bölümde yer vermiştir. Hız. Peygamber istediği kimse için salâtü selâm okuyabilir, başkası sadece peygamberler için salâtü selâm okuyabilir. Dilediği kişiler arasında kardeşlik anlaşması yapabilir.¹¹⁵ Peygamber sebebiyle çocukları, eşleri, Ehl-i Beyti, ashabi ve kabilesi şeref kazanmıştır. Ashâbının tamamı icmâ ile udül kabul edilmektedir. Mescid-i Nebevi'de namaz kılan kimse için Hız. Peygamber'in mihrabının Kâbe gibi olduğu iddia edilmekle birlikte böyle bir denkliliği içtihadı göre kabul etmek caiz değildir.¹¹⁶

Burada tekrar ifade etmek gerekir ki ilgili eserlerde ele alınan pek çok konunun hasâis olup olmadığı tartışılmaktadır. Bu nedenle her bir konu başlığının bir hasâisi ifade ettiği düşünülmemelidir. Ele alınan bazı konuların bir âyet veya sahih rivâyete dayanmadığı veya delâletinin açık olmadığı görülmektedir.

V. Peygamber Tasavvurunda Hasâis Kavramının Yeri

Kur'ân-ı Kerim'de Hız. Peygamber'in beşer olduğu ifade edilmekle birlikte hemen akabinde kendisine vahiy geldiği¹¹⁷ bildirilmektedir. Dolayısıyla onun (s.a.v.) beşer olduğu, ancak vahiy alması özelliğiyle sıradan bir insan olmadığı hakikati ortaya çıkmaktadır. Nitekim bu özellik Kur'ân-ı Kerim'de beşer-rasûl¹¹⁸ ibaresiyle de vurgulanmaktadır.

Olağanüstü özelliği bulunmayan birinin peygamber olamayacağı algısı Câhiliye döneminde olduğu gibi günümüzde de yanlış peygamber tasavvuruna sebep olabilmektedir.¹¹⁹ Bu nedenle bilhassa hasâis, delâil, fezâil ve mu'cizât gibi

¹¹² Süyûti, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 329-332.

¹¹³ Süyûti, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 323-325.

¹¹⁴ Süyûti, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 332-337.

¹¹⁵ Süyûti, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 340-358.

¹¹⁶ Süyûti, *el-Hasâisü'l-kübrâ*, III, 359-368.

¹¹⁷ el-Kehf (18), 110, Fussilet (41), 6.

¹¹⁸ el-İsrâ (17), 93.

¹¹⁹ Ramazan Yıldırım, "Yanlış Peygamber Algısının Sebepleri", *Hız. Peygamber'in Nübüvvetinin Süresi ve Kapsamı Çalışmayı*, Gaziantep 2015, s. 266.

Hız. Peygamber ile ilgili eserlerin Kur'ân merkezli beşer-rasûl kavramı üzerinden büyük bir dikkatle ele alınması ve ilmi manada tetkik edilmesi gereklilik arz etmektedir. Böylece sahih olmayan bilgilerin oluşturacağı sorunlar da engellenmiş olacaktır.

Müstakil hasâis eserlerinde muhtevanın hangi başlıklar altında tasnif edildiği peygamber tasavvuru açısından önem arz etmektedir. Örneğin Hz. Peygamber'e özel farzların bulunması, kendisi için bu ibadetlerin ecrinin arttırılmış olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Zira farz, müstehabdan daha üstündür. Benzer şekilde haramlar konusunda haramı işlemekten kaçınmanın mekruh fiilden kaçınmaktan efdâl olduğu vurgulanmaktadır.¹²⁰ Dolayısıyla hasâisin Hz. Peygamber'in mükellefiyetinde bir muafiyete sebep olabileceği düşüncesini baştan reddetmektedir. Aksine ona has emir ve yasaklar söz konudur. Bununla birlikte ümmetine farz olan Hz. Peygamber'e farz, haram olan da Hz. Peygamber'e haramdır. Ek olarak kendisine has farzlar ve haramlar tekel-lüfü arttırmaktadır.

Bir genişlik alanı oluşturan mübahlar ise nübüvvetine dayalı bazı zorlukları kolaylaştırmaktadır. Ayrıca Hz. Peygamber'in bunların birçoğunu da uygulamadığı bilinmektedir.¹²¹ Diğer yandan mübah başlığı altında alınması kendisine sağlanan bazı kolaylıklar veya imtiyazlar olarak da değerlendirilemez. Söz gelimi, mübahlar içinde yer alan visâl orucu ibadetinde, fizikî olarak insanlara ağır gelen bir ibadet için Hz. Peygamber'e özel izin verildiği görülmektedir.

Bahsedildiği üzere hasâis, mu'cizât ve delâil kavramlarıyla yakın ilişki içinde olduğu için zaman zaman ortak muhtevaya sahip oldukları görülmektedir. Hatta müstakil hasâis eseri müellifi olan el-Haydırî'ye göre mucizelerin çoğunluğu hasâisü'n-nebi konusudur.¹²² Bu görüşün tezahürü olarak, mucizelerin bir kısmının hasâis eserlerinin dört ana bölümünden biri olan fezâil başlığı altında ele alındığı görülmektedir.

Hız. Peygamber'in üstün ve farklı özelliklerini doğru tespit anlamında fezâil kavramının önemi açıktır. Hatta Müslümanların bir kısmının Hz. Peygamber'i üstün gösterme kaygısıyla bu konuda aşırıya gitmeleri güncel bir sorun olarak ortada durmaktadır. Buna karşın Hz. Peygamber'in sadece beşeriyetine vurgu yapılması ise başka bir uç noktayı oluşturmaktadır. Bu nedenle mutedil olarak fezâilin sahih kaynaklara dayalı bir şekilde değerlendirilmesi gereklidir. Ayrıca hasâisin ilgili bölümünün fezâilin tamamını kapsama iddiası bulunmamaktadır. Hatta Hz. Peygamber'in üstünlüğünün bütün yönleriyle bilinmeyeceği ifade edilmektedir. Hasâisin fezâil bölümünde Hz. Peygamber'in ahlâki özelliklerine değinilmediği de görülmektedir.

¹²⁰ İbnü'l-Mülakkın, *Gâyetü's-sûl*, s. 73-75, 125; Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 91-95.

¹²¹ Nevevî, *Ravzatü't-talibin*, s. 1164-1168.

¹²² Haydırî, *el-Lafzü'l-mükerrem*, s. 448.

Son olarak Hz. Peygamber'in fizikî özellikleri, günlük hayatı, ahlâki özelliklerini konu edinen şemâil doğru peygamber algısı açısından önemli kavramlardan biridir. Bu kavram asla Hz. Peygamber'i sıradan bir beşer olarak göstermemekte, peygamberlik vasfına dikkat çekmektedir. Bu eserlerde mucizelerle ilgili rivâyetlerin de yer aldığı görülmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'in ahlâki üstünlüklerinin ayrı bölümler hâlinde incelenmesi hasâis eserlerinden farklı özelliklerindedir.

VI. Sonuç

Hz. Peygamber'e has hükümler, üstünlükler ve ayrıcalıkları ifade eden hasâis ilk dönemlerden itibaren İslâm âlimlerinin dikkat çektikleri ve eserlerinde yer verdikleri bir alan olmuştur. İlerleyen dönemlerde ise bu alanda oldukça geniş hacimli müstakil kitaplar kaleme alınmıştır. Zaman zaman delâil, fezâil ve mu'cizât alanlarında değerlendirilen bazı konular da buraya dâhil edilerek kapsam oldukça genişletilmiştir. Bu nedenle hasâis muhtevasının doğru tespiti için her bir meselenin ilmi bir yöntemle ele alınarak tetkik edilmesi gerekmektedir. Ayrıca hasâis olan konuların müslümanlar için ne ifade ettiği veya hangi hükmü taşıdığı da ortaya konulmalıdır. Meselâ Hz. Peygamber'e has bir mübah ümmeti için haram hükmü taşıyabilir. Diğer taraftan Resûlullah'a yasak olan bir uygulama ümmetine mübah olması gibi bir hüküm taşıyabilir.

Hz. Peygamber'in söz, fiil ve takrirlerinde ümmeti için örneklik ve bağlayıcılık esas olduğundan bu tür istisnaların en doğru şekliyle ve taşıdığı hükümle birlikte tespiti bir zaruret arz etmektedir. Bu nedenle Hz. Peygamber'e has bu meselelerin tartışılmasını gereksiz gören azınlığın görüşüne karşın bu hususların bilinmesinin sünnetin ve dolayısıyla dinin doğru anlaşılması açısından gerekli olduğu vurgulanmıştır. Zira bu istisnai hususlarda Hz. Peygamber'i aynıyle örnek almak müslümanlar için bir hata olacaktır. Bu önemine binaen Kur'ân ve Sünnet merkezli bir ilmi yöntemle hasâis konularının tespiti son derece zaruridir.

Doğru bir peygamber tasavvuru açısından hasâisin ilmi bir metotla tetkik edilmesinin yanı sıra zaman zaman ortak muhtevaları içeren kavramların da dikkatle ele alınması gereklidir. Nitekim bu önemlerine binaen İslâm tarihi boyunca âlimler, Hz. Peygamber'i konu edinen kavramlarla ilgili birçok eser telif etmişler, meselenin önemiyle birlikte ilgili tartışmalara da dikkat çekmişlerdir.

Bu çalışmada hasâis eserlerinde yer alan konuların önemli bir kısmına işaret edilmiş, konu başlıklarının karmaşıklığına dikkat çekilmiştir. Ancak çok daha sağlıklı bir peygamber tasavvuru ve sünnet anlayışı için her bir konu başlığı ile ilgili müstakil çalışmalara ihtiyaç olduğu açıktır. Ayrıca çok kapsamlı müstakil hasâis eserlerinin hadis kaynaklarındaki sahîh hasâis muhtevası bağlamında değerlendirilmesi de faydalı olacaktır. Bu tür karşılaştırmalı araştırmalara işaret edilmekle birlikte konuyla ilgili daha fazla ilmi çalışmaya ihtiyaç olduğunu vurgulamak yerinde olacaktır.

“Sünnetin Anlaşılmasına Katkısı Bağlamında Hasâis ve Muhtevâsı”

Özet: Hz. Peygamber’e özel hükümler, ayrıcalıklar ve üstünlükleri konu edinen hasâis, sünnetin bir bölümünü oluşturmaktadır. Hz. Peygamber’e has bu türden hükümlerin ve üstün özelliklerinin bilinmesi, onu (s.a.v.) doğru tanımak için gereklilik arz etmektedir. Diğer taraftan bu hususiyetlerin göz ardı edilmesi peygamber tasavvurunun ve sünnetin dolayısıyla dinin yanlış anlaşılmasına sebep olacak niteliktedir. Bu önemine binaen hasâis muhtevâsının doğru yöntemlerle tespiti zaruridir. Her bir hasâisin, Kur’ân ve Sünnet çerçevesinde tespiti ve bağlayıcılık açısından değerinin doğru bir şekilde belirlenmesi gereklilik arz etmektedir. Zira Müslümanlar için asıl olan aksi yönde delil bulunmadığı müddetçe sünnetin örnekliği ve bağlayıcılığıdır.

Atıf: Rukiye OĞUZAY, “Sünnetin Anlaşılmasına Katkısı Bağlamında Hasâis ve Muhtevâsı”, *Hadis Tetkikleri Dergisi (HTD)*, XXI/1, 2023, 29-47.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Sünnet, Hasâis, Peygamber Tasavvuru.